

Зінченко Т.Є.

д.е.н., професор

Константінова О.В.

асистент

Єждін Д.

магістр

*Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Одним із основних напрямів екологічної політики України є створення і розвиток природоохоронних територій, які відіграють стратегічну роль в забезпеченні екологічної безпеки кожного регіону країни. Природоохоронна територія – територія, яка охороняється через своє екологічне, культурне або подібне значення. Існує значна кількість таких територій, рівень захисту яких відрізняється та залежить від статусу, встановленими законами і міжнародними договорами. Природоохоронна територія, як визначається Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) - територія або акваторія призначена для захисту і підтримки біологічної різноманітності та природних і пов'язаних з ними культурних ресурсів, захист яких встановлюється законом або іншими засобами [3]. В міжнародній природоохоронній практиці різні рівні підпорядкування (міжнародні, загальнодержавні, регіональні, місцеві) – явище не нове.

Природоохоронні території країни створені, щоб зберегти природні ландшафти від надмірних змін внаслідок господарської діяльності людини. Найважливішими з таких об'єктів є заповідники, національні парки, заказники. Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України

на період до 2020 року», Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, відповідно до міжнародних зобов'язань, взятих Україною в рамках участі в Конвенції про охорону біологічного різноманіття та Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, наближення стану довкілля до стандартів Європейського Союзу поставлено завдання у найближчі роки збільшити площу ПЗФ до 10-15 % від площі країни.

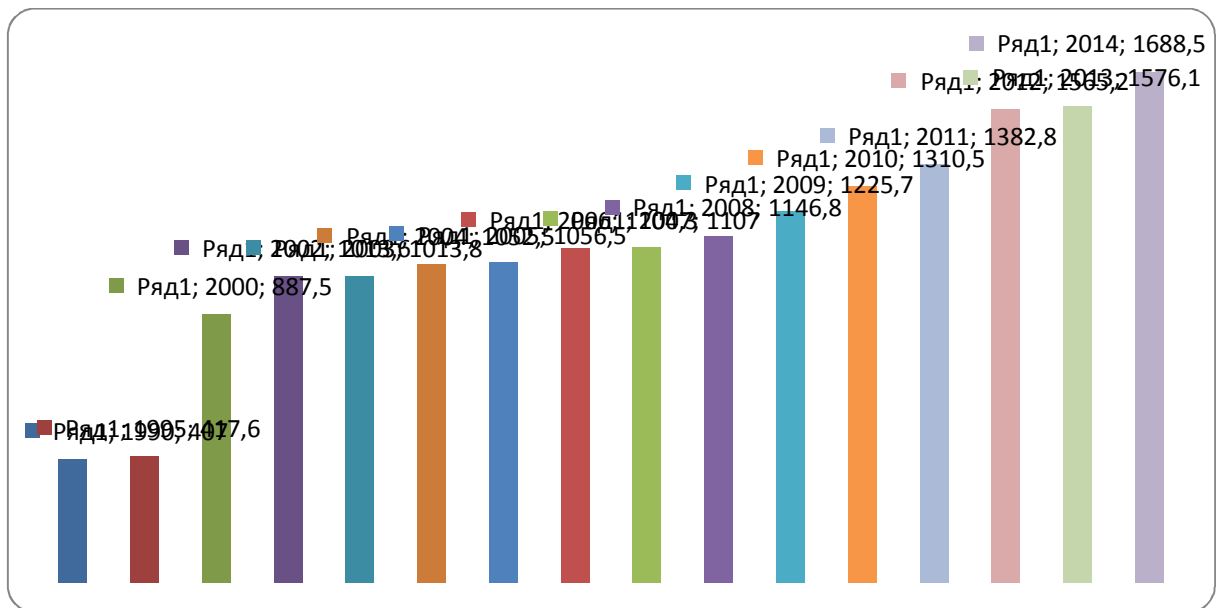
Національна система природоохоронних територій (ПТ) України складається з понад 8 тисяч захищених територій. Так, за результатами даних обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, станом на 01.01.2015р. природно-заповідний фонд (ПЗФ) України має в своєму складі 8154 територій та об'єктів загальною площею 3992521,0 га в межах території України (фактична площа 3716540,89 га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря. Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави («показник заповідності») становить 6,15 %. Структура ПЗФ України включає в себе усі 11 категорій територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення [2]. З них за кількістю найбільшу частку становлять пам'ятки природи, заказники та заповідні урочища – разом близько 90% від кількості всіх існуючих об'єктів. За площею понад 80 % ПЗФ припадає на заказники та національні природні і регіональні ландшафтні парки.

В Україні за даними [2] станом на 01.01.2015 було 645 територій і об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення: 19 природних і 4 біосферних заповідників, 48 національних природних парків, 309 заказників, 132 пам'ятки природи, 18 ботанічних садів, 7 зоологічних парків, 19 дендрологічних парків, 89 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Їх загальна фактична площа становить 2163 тис. га (в межах території України) або 53,9% від усієї фактичної площі ПЗФ і 3,5% від площі України. Частка площ територій та об'єктів окремих категорій у ПЗФ складала: природних заповідників – 5,14%, біосферних заповідників - 6,32%,

національних природних парків - 30,83%, заказників - 34,55%, пам'яток природи - 0,72%, регіональних ландшафтних парків - 19,53%, заповідних урочищ – 2,47%, ботанічних садів 0,05%, зоологічних парків – 0,01%, дендрологічних парків 0,05%, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва 0,33%.

Частка площ ПЗФ від площ адміністративних одиниць («показник заповідності») значно різниться в різних регіонах України. Найменшим «показник заповідності» - 2,24-2,80% – характерний для Вінницької, Дніпропетровської та Харківської областей, найбільшим – 12,8– 21,0% – в Івано-Франківській, Закарпатській, Хмельницькій, Чернівецькій областях та м. Києві, а в м. Севастополі становить 30,3%. В Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській та Черкаській областях заповідні території становлять близько 3-5%, у Волинській, Львівській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Чернігівській областях та Автономній Республіці Крим – 6-12%. Таким чином, в різних областях України показник заповідності коливається від 2,24 до 21,0%. У підпорядкуванні Мінприроди на початку 2015 року знаходилося 41 об'єкт ПЗФ: 35 національних природних парків, 3 природних заповідники, 1 біосферний заповідник, 2 ботанічних сади, площа яких разом становить 1085,75 тис. га.

Так, позитивним моментом є нарощення темпів площ об'єктів природно-заповідного фонду. За останні десятиріччя площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду зросла більш як удвічі (рис.1) [1]. Особливо збільшилася площа територій заповідників та національних природних парків. Ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки через недостатнє фінансування, слабку матеріально-технічну базу нині не повною мірою виконують функції щодо збереження та відновлення рідкісних і типових видів флори і фауни.

Рис. 1. Динаміка зміни площі заповідників та природних національних парків за 1990-2014 рр. (тис.га) [4]

Загалом, основними функціями природоохоронних територій є: підтримка чи розширення зони природного існування певних видів; підтримка чи покращення поширення, міграції та генетичного обміну певних видів; відновлення якості ареалів існування; захист видів, які знаходяться під загрозою зникнення, уразливих, ключових чи комплексних видів; підтримка чи покращення гідрологічних функцій; підтримка чи покращення екологічної якості; контроль розвитку ерозії; захист цінних ландшафтних форм; підтримка біоценозу на територіях, забруднених радіацією; забезпечення взаємозв'язку з сусідніми транскордонними територіями [3].

Таким чином, оцінка існуючої системи природоохоронних територій є основою для вияву пріоритетів, розробки програм і планів, дій, направлених на розвиток природно-заповідного фонду, удосконалення нормативного, правового і організаційного забезпечення його функціонування, що в свою чергу сприятиме актуальному і перспективному напрямку сталого соціально-економічного розвитку країни.

Список літератури:

1. Зінченко Т.Є. Земельно-ресурсний потенціал рекреаційних територій: [монографія] / Т.Є. Зінченко, Р.Б. Таратула, Р.М. Ступень.- Луцьк: Надстир'я, 2016.-216 с.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. – 2016. – 350 с
3. Природоохоронні території [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http// wwf.panda.org](http://wwf.panda.org)
4. Статистичний щорічник України за 2014 рік/ за заг. ред. І.М. Жук. - Державна служба статистики України. - Київ., 2015.- 586 с.